

**Аналитичен доклад
по
Дейност 1.4. Проучване на нагласите на 400 пълнолетни жители на община
Луковит относно достъпа и финансирането до ранно образование,
Фаза I Анализ на финансовата достъпност до ранно образование в община
Луковит
Част от проект
„За финансово достъпно ранно образование“**

I. Обща постановка и методически бележки

Последната четвърта дейност от Фаза I Анализ на финансовата достъпност до ранно образование в община Луковит е проучване на нагласите сред пълнолетното население на община Луковит. Целта на тази дейност от проекта е да предостави цялостна картина на нагласите на пълнолетното население, относно състоянието (основни пречки, предизвикателства и проблеми, както силни и слаби страни), достъпа и формите на финансиране на ранното образование на територията на общината.

Изследването беше проведено сред 400 пълнолетни жители на община Луковит в периода 12-26 януари 2016.

Методът на набиране на данни е полустандартизирано интервю „лице-в-лице“ по домовете на респондентите.

Извадката е двустепенна гнездова, балансирана по признака „град/село“. Тя е реализирана чрез обход на домовете в гнездото от стартов адрес по метода на Киш с адресна стъпка 2 и подбор на респондента по правилото „присъстващ с най-близък рожден ден“. Този подход гарантира равни шансове и запазва стохастичната вероятност всеки жител на общината да попадне в изследването.

За тази дейност респондентите не са подбирани в зависимост от това дали имат деца, които са на възраст, подходяща за посещение в детска градина, какъвто беше случаят с предходната Дейност.

В хода на теренната работа анкетъорите се сблъскаха с необичайно голям брой откази от участие поради слаб интерес към основната тематика – предучилищното образование на децата. Затова близо две трети от съгласилите се респонденти са жени. С цел по-голямо съответствие с реалните пропорции на демографските белези всички данни са претеглени по признака „пол на респондента“.

Отговорите на въпросите в изследването са представени в отделно Приложение в таблици във вид на процентни разпределения общо и в разрез според релевантни демографски белези, както и чрез пресметнати средни величини.

II. Общи нагласи и настроения в община Луковит

В страната от над десетилетие преобладава мнението, че тя се развива в неправилна посока. На въпроса, накъде се развива България, национални представителни изследвания през последните години показват, че около 22% отговарят „в правилна посока“, 18% определят посоката като „неопределена“, а 60% - като неправилна. Анализираното тук изследване на жителите на община Луковит показва, че това гледище е допълнително изместено в скептична посока: 13% смятат, че посоката е правилна, 32%, че е неопределена, а 54%, че е неправилна. С други думи, почти двойно по-малко са оптимистите, относно посоката на развитие на страната.

Сравнявайки оценките за населеното място, в което живее респондента, виждаме, че общо в страната 30% са на мнение, че тяхното населено място се развива в правилна посока, докато в община Луковит този отговор дават 15%. Тъй като общината е съставена от средно голям град и села, то по-коректно би било сравнението със същите урбанизационни категории в страната. За подобни общини в страната отговорът „правилна“ има дял от 30%, а „неправилна“ – 42%. Иначе казано, представата за положението в собствената община отговорът „в правилна“ е отново наполовина по-рядко срещан.

Сред аналогични общини, 46% от хората определят бедността като най-чест личен проблем, а в община Луковит този дял е по-нисък - 38%. Нивото на безработица е проблем за 39% от хората, което е значително повече от обичайното за подобни общини – 25%.

Очевидно в сферата на труда се крие основната причина за относително по-силния скептицизъм за условията за живот.

По друг показател обаче, себеусещането на хората в общината е по-позитивно – 32% от хората отговарят, че живеят „по-добре, в сравнение с хората около мен“, докато същият отговор в аналогични общини дават 13%. Освен това, хората в общината по-често усещат, че живеят по-добре, в сравнение с миналата година – 26%, отколкото хората в аналогични общини в страната като цяло – 13%. Очакванията за близкото бъдеще също са относително добри -78% очакват да живеят догодина по-добре, а в аналогични общини този дял е 40% (почти двойно по-нисък).

В резюме, субективното преживяване на обстановката в собственото населено място се определя преди всичко от работните места и нивото на заплащане. Може да бъде допуснато, че общото оживление в икономиката в последните години или пък други фактори, са се отразили добре на оценката за условията на живот в общината. Личното себеусещане контрастира още повече в позитивна посока.

Това може да се тълкува обаче и като потенциал за миграция. Която пък на свой ред води до по-резки социални контрасти, включително и подходящи и етнически разлики. Освен това, при по-ниските доходи би следвало да се очаква да бъдат повече ценени безплатните или субсидирани социални функции на държавата (като централна или местна власт).

III. Нагласи и ценности, свързани с предучилищното образование

Подобно на изследването на родителите (Дейност 1.3.), които реално ползват детска градина, в настоящото проучване на пълнолетното население на община Луковит се установява силно положителна нагласа към ранното образование. 70% смятат, че ходенето на детска градина е „Много полезно за развитието на детето“; 24% дават оценка „Донякъде полезно“, а 6% - „Нито полезно, нито вредно“. От попадналите в извадката, няма избрали отговорите „донякъде вредно“ или „много вредно“. Важно е да се отбележи, че мнението на родителите с реално записани деца в детските градини е още по-положително – 85% смятат услугата за много полезна за развитието на техните деца. По този показател няма

съществени разлики в описаните оценки според основните демографски категории, независимо от пол, възраст, местоживеене, образование, етнос, доход и социална група.

71% са на мнение, че посещението на детска градина е много важно за успешно начало на образованието в училище, а 27%, че е „важно“. 1% смята, че е маловажно.

Положителната нагласа е значимо по-силно застъпена при хората с високо образование (79%), жените (73%), ромите (72%) и хората с най-ниски доходи (77%) и при тези с най-високи доходи (80%). Относително по-слаба (но преобладаващо положителна) е при пенсионерите и едночленните домакинства.

Може да се направи извод, че образованието изобщо и по-специално ранното, е широко споделена ценност, а отношението към нея донякъде се влияе от това, дали индивидът има всекидневен досег до образованието на собствено дете. За отбелязване е, **че при хората с ниски доходи, това не е въпрос на законова принуда чрез социалната политика на държавата, а ценност сама по себе си**, защото засяга децата по същия начин, както засяга децата на тези с високи доходи.

Според вас, посещението на детска градина е:	
Много полезно за развитието на детето	71.0
Донякъде полезно за развитието на детето	23.8
Нито полезно, нито вредно	5.3
Донякъде вредно за развитието на детето	0.0
Много вредно за развитието на детето	0.0

Преобладава и мнението, че посещението на детска градина е важно за **успешно начало на образованието в училище**. 73% смятат, че е много важно, 27%, че е важно и само 1%, че е донякъде маловажно. Нито един не избира отговора, че е „съвсем маловажно“. Разпределенията са хомогенни при всички демографски деления, освен при най-възрастните и пенсионерите. За отбелязване е, че при населението с най-ниски доходи и ромите мнението, че осигуряването на успешен вход към училището е нещо не по-малко ценно, отколкото за всички останали групи от населението. Очевидно, независимо от

конкретните обстоятелства, това мнение се определя от общовалидна ценност, каквато е грижата за децата по принцип.

По ваше мнение, доколко посещенията на детска градина е важно за успешно начало на образованието в училище?	
Много важно	72.5
Донякъде важно	26.5
Донякъде маловажно	0.8
Съвсем маловажно	0.0
Без мнение	0.3

IV. Оценка на жителите на общината за качеството на работата на детските градини

Мнението на жителите на общината за качеството на работата на детските градини е в преобладаващия случай много добро. Всеки пети го оценява като отлично, 43% като много добро, всеки четвърти като добро. Само 4% го оценява като средно и по-малко от процент като слабо. Доколкото за това могат да съдят най-добре онези, които имат пряк и скорошен опит, показателни са оценките на хора, в чиито семейства има деца на възраст за посещаване на детска градина. Сред тях **високите степени на оценките са със значително по-големи натрупвания. 35% дават оценка „отлична“, 52% „много добра“, 10% като добро и 2% като средно; отговори „слаб“ няма.** По такъв начин констатираме склонност на хората в общината, които нямат пряк и скорошен опит, да предполагат по-ниско качество на дейността на заведенията за ранно образование, отколкото онези, които имат опит (Още по-високи са оценките на родителите, интервюирани на входа на детските градини в рамките на Дейност 1.3.; при тях оценка „отлична работа“ дават 65%, а „много добра“ – 27%).

А ако трябва да дадете обща оценка за състоянието на детските градини в общината, то каква би била тя?	
Отлична	19.7
Много добра	43.3
Добра	25.9
Средна	3.5
Слаба	.5
Без отговор	7.0

По мнението на над две трети от жителите на общината през последните години условията в детските градини се подобряват. Според една пета, не се променят. Само 1% мислят, че се влошават, а 8 на сто нямат мнение. Хората с деца на възраст между 3 и 6 години значително по-често виждат подобрене (88%). За сметка на това много по-малко са без мнение (2%).

Според вас условията в детските градини се подобряват или се влошават през последните няколко години?	
Подобряват се	68.7
Влошават се	1.2
Не се променят	22.0
Без отговор	8.1

Установявайки достатъчна привлекателност на ранното образование изобщо и като реална предоставяна услуга в общината, естествено е да се зададе резонния въпрос, защо посещаемостта не е максимално възможната и каква е причината да са налични сведения за нередовно посещение или изцяло отсъствие на групи деца от тази система. Известни индикации получаваме от 11-те процента, отговорили на въпроса, „Ако Вашето дете не посещава редовно детска градина, кои са основните причини за това?“. На първо място стои заболяемостта (4%), а на второ това, че „Таксата е непосилна за нас“ (3%). (За сравнение, при изследването на родителите в Дейност 1.3. беше установено, че заболяванията са доминираща причина).

V. Непосещаване или нередовно посещаване от правоимащите деца

35% от респондентите съобщават, че в семейството си имат дете или деца в интервала 3-6 години. По този въпрос, най-съществено завишаване на дела се получават при ромския етнос, и доколкото при него средната възраст е по-ниска и делът на безработицата е по-висок, то и присъствието на такова дете или деца в домакинството е по-често при хората между 18 и 30 години и безработните.

29% от всички респонденти съобщават, че детето или децата им посещават редовно детска градина. На база на двете цитирани числа (29% и 35%) може да се съди, че **поне 16% от децата** в тази възраст (+/- 7%, или между 9 и 24%) **не ползват напълно предучилищното образование** (Върху размера на това число влияе и фактът, че значим дял от хората имат и второ дете между 3 и 6 г.). Горната граница на доверителния интервал е по-близо до данните на Общинската администрация на Луковит: 24%¹.

По-специално при етническите роми, от набраните данни се получава оценка на непосещаващите редовно или изобщо деца равна на **27%**. Това е съотношението между тези, които съобщават, че имат дете на възраст и тези, които отчитат, че го водят редовно на детска градина. Иначе казано, в тази етническа група делът на непосещаващите редовно сред правоимащите реално се намира в интервал между 15% и 32% (при 95% значимост на оценката).

Второ, тази оценка е изместена надолу спрямо реалното положение поради фактора „престижност“ (В контекста на интервюто, за родителят или близкият роднина не е психологически комфортно да признае, че не полага максимум усилия за осигуряване на ранно образование и подготовка на свое дете). Като цяло, **такава честота на нередовно посещение е твърде висока, защото е комплицирана и от по-ниската начална езикова компетентност**. Оказва се, че тъкмо деца, за които ранната подготовка може да бъде най-полезна, по-рядко я получават. Това от своя страна очаквано може да доведе до кумулативни негативни последствия, които индиректно се отчитат и от предишните дейности в рамките на изследването.

¹ Според предварителния анализ, който е част от Дейност 1.1. от настоящото изследване

VI. Факторът „разходи“ като причина, ограничаваща достъпна до ранно образование

Влиянието на финансовите разходи на ползващите детските градини бе индицирано чрез въпроса „Според вас, ако бъдат намалени таксите (постоянната месечна такса и дневните такси за хранене), ще се увеличи ли посещаемостта на децата в детските градини?“. Преобладаваща част от респондентите изразява мнението, че отпадането или намалението на финансовото препятствие ще увеличи ползването на тази услуга. Такова е мнението на 71% от пълнолетното население на общината. 15% са на мнение, че не би имало такъв ефект; немалка част – 14%, се колебаят и затова нямат отговор.

Според вас, ако бъдат намалени таксите (посещение и хранене), ще се увеличи ли посещаемостта на децата в детските градини?	
Да	70.5
Не	15.1
Трудно ми е да преценя	14.4

По-малко уверени в такъв ефект са хората с относително високи доходи, работещите служители, хората с висше образование. По-уверени в тезата са хората с доходи под 250 лв. на човек, работниците, ромите. Също така по-категорично и позитивно е мнението на родителите или роднините с деца в релевантната възрастова група от 3 до 6 години. При тях 85 на сто смятат, че посещаването на детска градина би нараснало, а едва 11% са на обратното мнение.

VII. Мнения на жителите на община Луковит за ефекта от намаление на таксите и други разходи, свързани с посещението на ДГ

На въпрос, „Трябва ли да бъдат променени плащанията за посещение на детска градина в община Луковит?“, 77% от пълнолетното население отговарят, че трябва да бъдат намалени, за да може да се осигури по-висока степен на достъпност. В същото време само 2% отговарят, че таксите трябва да бъдат увеличени, за да бъде повишено качеството.

23% предпочитат да останат същите. Позицията в полза на намаление е най-категорична сред жителите между 19 и 30 г. (96%), безработните (96%) и хората с доходи под 350 лв. на член на домакинството (84%). Тя е силно зависима от това, дали респондентът има в семейството си дете във визираната възрастова категория или не. В същото време това разпределение изглежда доста логично, защото именно тези социални групи и демографски кохорти са целеви спрямо услугите на ранното образование. Видимо от горния анализ е, че анкетната карта поставя пред респондентите дилемата „достъп срещу качество“. **Красноречив е резултатът, че на този етап общественото мнение е склонно да заложи в много по-голяма степен на осигуряването на достъп.** Ето защо изследването търси по-задълбочени отговори в тази посока със следващите индикатори.

На следващо място, логичен е въпросът, кои по-конкретно разходи трябва да бъдат променени и за кого?

1. Що се отнася до по-малките пера на семейния бюджет като постоянната месечна такса от 7 лв. и разходите за учебни помагала, преобладава мнението, че те трябва да отпаднат изцяло. За по-голямото – дневните разходи за хранодни – намалението получава повече одобрение (62%), отколкото пълното отпадане (12%).

Подкрепяте ли промяна на следните видове плащания, за обучение в детска градина:				
Проценти по редове	Подкрепям пълното отпадане	Подкрепям намаление	Подкрепям увеличение	Да не се променят
Месечна сума за хранене около 35 лв.	12	62	1	25
Месечна такса за посещение от 7 лв.	53	19	0	27
Учебни помагала и пособия месечно около 10 лв. ²	50	19	0	31

² Избраната за тест сума от около 10лв. на месец се базира на индиректна информация, набавена от предходните дейности в рамките на изследването и не представлява фиксирана сума, която фигурира официално в местните наредби, определящи таксите за посещение на детска градина.

2. Най-висока подкрепа за намаление и/или пълно отпадане получава идеята това да бъде направено спрямо децата от семейства с ниски доходи. Само 12% смятат, че за тях разходът трябва да остане същият, както досега. (Фактически в момента има такава административна възможност, но е свързана с процедури за доказване на доходно-имуществен ценз. Разпределенията показват общата и принципна нагласата на гражданите, независимо дали са осведомени за тази административна възможност). Що се отнася до 5-6 годишните, които са задължени да посещават предучилищно заведение, отпадането на разходите получава повече подкрепа (48%), отколкото само намалението (25%). По отношение на всички деца, мнението, че плащанията трябва да бъдат намалени (60%), е по-застъпено, отколкото това за пълно отпадане (15%). Независимо от това, от генерираните данни е ясно, че значително по-голямата част от пълнолетното население на общината (между 75 и 86 %) са склонни да подкрепят реформа, която да облекчи достъпа на децата до ранното образование и респективно да смегчи финансовата тежест за тази част от домакинствата.

Подкрепяте ли промяна на плащанията за следните категории?				
<i>Проценти по редове</i>	Подкрепям пълното отпадане	Подкрепям намаление	Подкрепям увеличение	Да не се променят
За 5- 6 годишните, които са задължени да посещават ДГ	48	25	0	26
За деца от семейства с ниски доходи	36	51	0	12
За всички деца без разлика	15	60	1	25

VIII. Финансиране на ранното образование

Когато се говори за социалните услуги, обикновено те се обсъждат в контекста на тяхното финансиране (и икономическо обезпечаване), оставяйки настрана човешката, а и дългосрочната икономическата „възвръщаемост“. Тъй като този въпрос е неизбежен, по него бе потърсено мнението на широката общественост в рамките на общината и то бе сравнено с мнението на родителите, които в момента отглеждат деца на релевантната възраст. Следователно беше поставен въпросът, как да бъдат направени по-достъпни детските градини. Бяха предложени няколко основни опции: чрез финансиране от родителите, от общинския бюджет, от централния бюджет или от благотворителност? Нито един от запитаните не избра отговора „Не трябва да бъдат достъпни за всички“. Същевременно преобладава мнението, че за да бъдат по-достъпни, това няма да стане чрез финансиране от родителите. 39% смятат, че трябва да бъдат финансирани от общината, 34% - от държавата, а 0.4% - от дарения. Въпреки че финансирането от неравни по материални възможности родители не може да направи една услуга еднакво достъпна, 26% все пак избират този отговор. Данните показват, че върху предпочитанието на този отговор се отразяват личният разполагаем доход на респондента и социалният статус. Той се среща относително по-често при хората със сравнително високи доходи (33%) и работещите служители (38%). (В отделното изследване по Дейност 1.3. на реалните ползватели на детска градина, едва 7% мислят, че финансирането предимно от родителите ще я направи максимално достъпна).

Как трябва да бъдат финансирани детските градини в общината, за да бъдат максимално достъпни за всички?	
Предимно от родителите	25.9
Предимно от общината	39.4
Предимно от държавата	33.7
Предимно от дарения и благотворителност	.4
Не трябва да бъдат достъпни за всички	.0
Без мнение	.6

IX. Изводи

1. Ранното образование се радва на хомогенно висока оценка сред гражданите на община Луковит. Грижата за децата като ценност прекрачва границите на имуществени, статусни, професионални, възрастови и езикови групи. Много добро е и мнението за детските заведения в общината и тенденциите към подобрене при тях. Това мнение се гради преди всичко върху личния опит на хората с деца на съответната възраст, отколкото да е плод на предварителни и неинформирани нагласи.
2. За голяма част от пълнолетните граждани на общината достъпът до ранно образование за всички деца в респективната възраст е припозната ценност.
3. Въпреки това поне 16% от децата в тази възраст (между 9 и 24%) не ползват пълноценно услугите на детските градини. Високото число нередовни или изцяло непосещаващи детска градина поражда въпросителни за реалното покритие на образованието при малък, но устойчив дял от децата. Тъй като доброто развитие в предучилищна възраст в голяма степен предопределя резултатите и в училище, формалното образование остава една скрита величина, за която не може да се съди по официалната статистика за броя учащи, броя рано отпаднали, броя завършили.
4. Значително мнозинство от пълнолетното население на общината е на мнение, че намалението на таксите за ранно образование би стимулирало повече домакинства и би резултирало в по-голяма посещаемост на детските заведения.
5. Намалението на разходите за родителите, свързани с посещението на детска градина, би било посрещнато добре, стига да не бъде рамкирано като действие „за сметка“ на други приоритети в на местния бюджет.
6. Значим факт е, че близо половината от запитаните пълнолетни жители на общината са на мнение, че всички такси и плащания следва да отпаднат изцяло за децата на 5 и 6 години, които са задължени да посещават детско заведение и са в предучилищна възраст. Всеки четвърти пък е за намаление

на тези плащания. **Общият дял е близо 75%, подкрепящи намалението или пълното отпадане на плащанията за деца на 5 и 6 години;**

7. Сумарно около 85 на сто от пълнолетните граждани декларират своята подкрепа за реформа, която би довела до намаляване или отпадане на таксите за посещение на детска градина за деца, произхождащи от семейства с ниски доходи. От тези граждани, 36 на сто подкрепят пълното отпадане на таксите, а останалите около 50% - тяхното намаление.
8. Забелязват се признаци на противопоставяне на етническа основа, което влияе негативно върху иначе хуманната нагласа за подпомагане на особено нуждаещите се, включително и що се отнася до сектора на ранното образование.

Изготвено от:
Стефан Георгиев
Чавдар Найденов

Дата:
14.01.2019г.